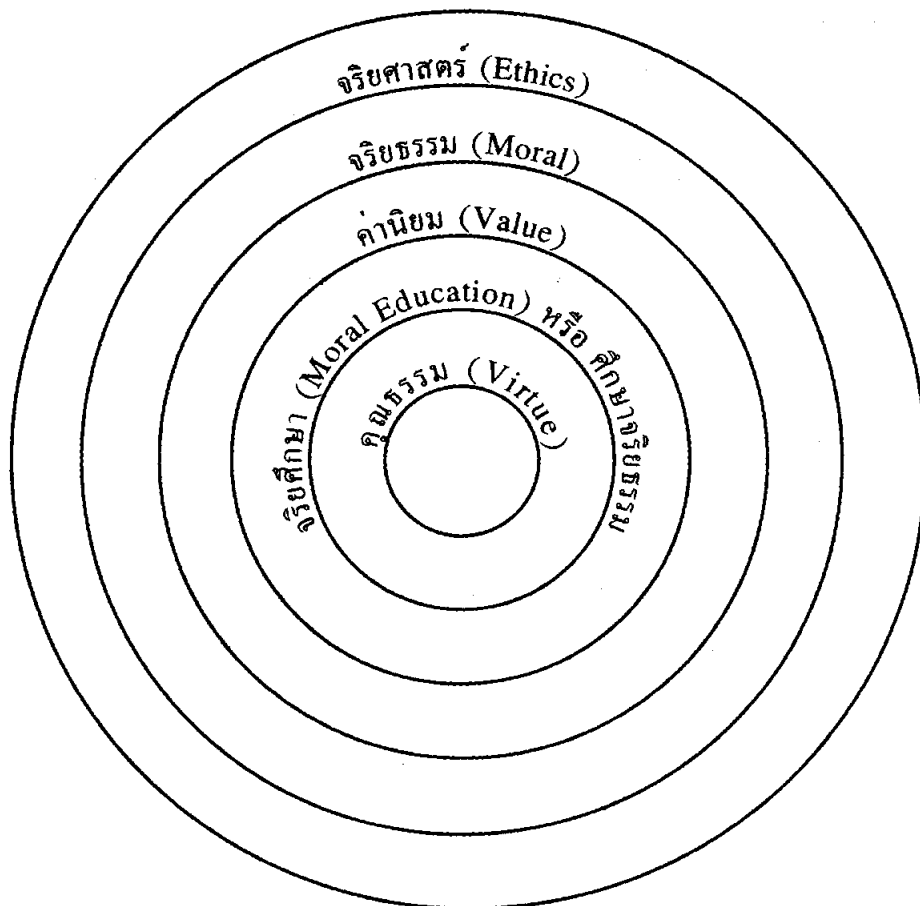

สร้างคุณธรรมระหนังก่อนคำนิยม	ศึกษาจริยธรรม	ปลูกฝัง/ลักษณะนิสัย	ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมือง
<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักตนเอง : ความรู้สึก - ความเชื่อและ - รู้คุณค่าตนเอง (Self Esteem) - ทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - ทักษะในการตัดสินใจ - ทักษะในการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ - ทักษะในการเข้าสมาคม - ความรู้เรื่องโลก 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้เรื่องศีลธรรม จริยธรรม เข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณี ความยุติธรรม (Fairness) - มีเหตุผล มีความสามารถในการแยกแยะดี-ชั่ว สิ่งที่ดีควร-ไม่ควร อะไรควรทำก่อน-หลัง เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน - มีน้ำใจ - มีศีลธรรม มีสติ สัมปชัญญะ - เชื้อในความคิด อุปนิสัยดี มีคุณธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความนับถือ : ต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมทั่วไป - มีความรับผิดชอบ "ไว้วางใจ" มีความซื่อตรง - มีน้ำใจเมตตา กรุณา เป็นมิตร - เห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น - มีระเบียบวินัยในตนเอง - มีความกตัญญู - มีจริยธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรู้ เข้าใจประวัติศาสตร์ ระบบประชาธิปไตย - มีความรักในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม สิทธิ เสรีภาพ ความรับผิดชอบ - มีทักษะในการสื่อสาร - มีทักษะในการทำงานกลุ่ม - มีทักษะในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง

แนวคิดในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม ผู้ศึกษาต้องทำความเข้าใจด้วยตนเองให้ชัดเจนว่า ค่านิยม และจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องใดบ้าง ผู้ศึกษาเรื่องนี้ต่างก็ให้เหตุผลตามความเชื่อของตน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะค่านิยมจะเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรม จริยธรรม หรือคุณธรรม จริยธรรมจะเป็นส่วนประกอบของค่านิยมก็ตาม สรุปหลักการมีคล้ายคลึงกัน คือ การพัฒนาคุณธรรม ค่านิยมและจริยธรรมจำเป็นต้องหาแนวทางและวิธีการ เพื่อให้เยาวชนของแต่ละชาติ มีคุณลักษณะที่ดี ความประพฤติปฏิบัติเป็นที่พอใจของตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

วิธีปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีแก่นักเรียน นักศึกษา ควรเริ่มต้นด้วยการตั้งจุดประสงค์ให้ชัดเจนว่า ต้องการปลูกฝังคุณธรรมใด แล้วจึงหาวิธีการ กิจกรรม หรือองค์ประกอบจำเป็นอื่น ๆ ต่อไป

วิธีหรือกิจกรรมต่อไปนี้ใช้ได้หลายโอกาส

1. การเล่านิทาน

การเล่านิทาน เรื่องในวรรณคดีและประวัติศาสตร์ หรือชีวิตจริงที่สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่ต้องการปลูกฝัง สามารถทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจในลักษณะของคุณธรรม ความดี ที่ควรยึดถือปฏิบัติโดยที่ผู้อบรมสั่งสอนไม่ต้องบอกโดยตรง จึงถือว่าเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ได้ผล ยกตัวอย่างเช่น ความต้องการปลูกฝังให้คนไทยระลึกถึงชาติไทย การที่คนไทยสร้างภาพยนตร์ออกมาในรูปละคร “บางระจัน” เป็นการก่อให้เกิดความสำนึกถึงความเป็นคนไทย เรื่องนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และเป็นหัวข้อวิจารณ์กันในหมู่นักวิพากษ์ว่าส่งผลถึงสัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับพม่า จะเห็นถึงผลสะท้อนที่น่าสนใจเกิดขึ้น ดังนั้น หากเราจะเชิดชูคุณธรรมใดก็หาเรื่องที่สอดคล้องกันมานำเสนอ ทำให้การเรียนการสอนสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย

ตัวอย่าง : คุณธรรม

ความซื่อสัตย์สุจริต

- เสนอชีวประวัติการทำงานของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์
- ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนปลาย เรื่องของ “พันท้ายนรสิงห์”

ความขยันหมั่นเพียร

- สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ฯ
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช

ความอ่อนน้อมถ่อมตน

- มหาตมะ คานธี
- พระราชนิพนธ์ “พ่อสอนลูก” ของรัชกาลที่ 5

เป็นต้น

2. การใช้ชีวิตทัศน์ ภาพยนตร์ แอบบันทึกเสียง ภาพนิ่ง แผ่นโปร่งใส

ผู้สอนแนะนำรายการโทรทัศน์ที่ดีแก่นักศึกษา โดยบอกให้ไปดูเป็นการบ้าน เช่น ให้อ่านรายการสารคดีช่อง 5 หรือช่อง 11 (หรือบันทึกเทปมาดูในชั้นเรียน) โดยครูให้คำแนะนำเรื่องต่อไปนี้อย่างสั้นๆ คือ

1. ให้แนะนำคุณธรรม ค่านิยม และจริยธรรมก่อนที่จะให้นักเรียนไปดูรายการนั้น ๆ โดยเน้นนำให้นักศึกษาสนใจเรื่อง

2. ตั้งคำถามให้นักศึกษาหาคำตอบ หรือบอกสิ่งที่นักศึกษาต้องค้นหาจากเรื่องที่จะดู

3. ติดตามความคิดเห็นของนักศึกษาโดยให้ออกสาธยายอภิปราย หรือจัดกิจกรรมให้นักศึกษาได้ร่วมทำเพื่อแสดงเป้าหมายของคุณธรรม ค่านิยม และจริยธรรม

ในสมัยนี้แทบทุกครอบครัวมีวิทยุ-เทป ครูอาจคุยกับนักศึกษาถึงเพลงที่นักศึกษาชอบ แล้วให้เขาค้นหาเพลงที่นำเนื้อร้องบ่งบอกถึงค่านิยม/จริยธรรม เรื่อง..... (ที่ครูต้องการ เช่น ความสามัคคี ความรักความเมตตาผู้อื่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) ให้นำเพลงนั้นมาในชั้นเรียน สมัยปัจจุบันนักศึกษาส่วนมากชอบดนตรีการใช้วิธีนี้จะได้รับความร่วมมือจากนักศึกษาเป็นอย่างดี ทั้งนี้ครูต้องเขียนเนื้อร้องให้นักศึกษาทั้งชั้นอ่านด้วย เพราะกิจกรรมนี้ไม่ได้มุ่งความเพลิดเพลินกับจังหวะ หรือทำนองเพลงแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องการคัดเลือกคุณธรรม ค่านิยม และจริยธรรมจากเนื้อเพลงเป็นส่วนสำคัญ

3. การตั้งความคาดหวัง (Expectation)

ในการปลูกฝังค่านิยม/จริยธรรม ความคาดหวังของครูเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่ง หากเราตั้งความหวังไว้สูง นักศึกษาก็จะประสบความสำเร็จสูงด้วย (Bernard 1993, 44-48) ซึ่งนำมาใช้ได้กับการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม หากครูหวังจะให้นักศึกษาเป็นเด็กดี มีความประพฤติ การปฏิบัติตนเป็นที่ต้องการของสังคม เช่น มีความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้การยอมรับนับถือบุคคลอื่น ความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น ครูควรใช้ความคาดหวังกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนก็ควรเป็นดังที่ครูหวังไว้

ด้วยเหตุที่นักศึกษายังมีแนวคิดที่ไม่แน่นอน สามารถเปลี่ยนแปลงได้ พวกเขา มักจะเชื่อตามที่บิดามารดา ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ เพื่อน และบุคคลที่สำคัญอื่น ๆ บอก การตั้งความหวังให้ทั้งคุณและโทษ หากครูบอกนักศึกษาว่าเขาเป็นคนน่ารัก มีความรับผิดชอบ มีความสามารถ และครูต้องการให้เขามีความประพฤติอย่างนั้น พวกเขาก็จะมีความมั่นใจ พยายาม ปฏิบัติตนเป็นคนดีเป็นตัวของตัวเองดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้าม หากเราสื่อสารให้

นักศึกษาเข้าใจว่าครูตั้งความหวังให้เขาไม่มีความกล้าหาญ ขาดความรับผิดชอบ เห็นแก่ตัว ฯลฯ นักเรียน ก็จะรับทราบและซึมซับความคาดหวังเหล่านี้ไว้ในจิตใจด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม นักศึกษาส่วนมากมักจะประพฤติปฏิบัติตนตามที่ครูคาดหวัง เพราะพวกเขาเคารพ รัก นับถือครูและไม่ต้องการให้ครูต้องผิดหวัง ประเด็นนี้สำคัญที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมแก่นักศึกษาในภาวะที่พวกเขายังไม่สามารถตัดสินใจตัดสินความดีความชั่วด้วยตนเองได้ เมื่อถึงเวลาที่เขาได้ศึกษาและมีความรู้เรื่องคุณธรรม และจริยธรรมมากยิ่งขึ้น เขาก็จะพิจารณาและตัดสินใจประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อของตัวเองได้ต่อไป

ความเชื่อมั่นของครูที่คาดหวังไว้กับนักศึกษา สามารถเป็นแรงผลักดันอันสำคัญสำหรับกระบวนการศึกษา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เกี่ยวกับเรื่องนี้ เมอริลล์ ฮาร์มิน (Merrill Harmin) กล่าวไว้ว่า “...ด้วยคำพูด และการกระทำ เรบอกพวกเขาว่า เรารู้ว่าเขาสามารถทำได้ เราเชื่อว่าเขาต้องทำ และเหนืออื่นใดเราเอาใจใส่ในสิ่งที่เขาทำ” (1990, 3)

สรุปแนวทางการตั้งความคาดหวังของครูไว้ดังนี้

1. หวังให้สูง (Hold High Expectations)

ให้เชื่อศักยภาพของนักศึกษาโดยการตั้งเกณฑ์มาตรฐานให้สูง และหวังจะได้รับผลที่สูงด้วย ครูเองต้องระลึกไว้เสมอว่านักศึกษาของท่านไม่แตกต่างกับนักศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียงอื่น ๆ พวกเขาทุกคนมีความสามารถ

2. เชื่อมั่นในตนเอง (Believe in Yourself)

การศึกษาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมให้ประสบความสำเร็จนั้น นอกจากการตั้งความหวังนักศึกษาของท่านให้สูงแล้ว ตัวครูเองต้องตั้งความคาดหวังไว้ให้สูงด้วย ต้องทำสิ่งที่คุณคิดว่าคนอื่นทำได้ให้สำเร็จด้วย หากมีความเชื่อมั่นในตัวเอง

3. สื่อสารความคาดหวัง (Communicate those Expectations)

อีกหนทางหนึ่งคือการบอกให้นักศึกษารับทราบ เช่น ใช้คำพูดดังต่อไปนี้

- ครูเชื่อนะ ว่าเธอต้องทำได้
- ครูรู้นะ ว่าเธอไม่ใช่เป็นคนอย่างนั้น
- เธอเป็นคนน่าไว้วางใจ
- ครูรู้ว่าเธอจะไม่ทำให้ครูผิดหวัง
- เธอควบคุมตนเองได้ดีมาก
- ครูทราบว่าคุณรู้สึกเสียใจในสิ่งที่ทำไปแล้ว... ก็เธอเป็นเด็กดีของครูนี่นะ...
- ครูเชื่อว่า เธอจะได้บทเรียนจากความผิดพลาดครั้งนี้

4. การยกคำพูดผู้อื่นมาอ้างอิง (Quotations)

การอ้างอิงคำพูดผู้อื่น หรือใช้คำพังเพย สุภาษิต มีผลต่อการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครูใช้เขียนติดบนฝาผนังห้องเรียน ให้นักศึกษา เห็นได้ตลอดเวลา โดยใช้คำสั้น ๆ จำง่าย

ครูบางคนเลือกติดสุภาษิต คำพังเพย หรือคำสอน บนผนังห้องตลอดภาคเรียน จนกลายเป็นเครื่องประดับห้อง ในขณะที่ครูบางคนเปลี่ยนตัวอย่างทุกสัปดาห์ หรือทุกวัน ตัวอย่างเช่น

นิมิตต์ สาธุรูปานันท์ กตัญญูกตเวทิตา
 ความกตัญญูกตเวทิตา เป็นเครื่องหมายของคนดี
 พุทธสุภาษิต

รู้อะไรรู้กระจ่างเพียงอย่างเดียว
 แต่ให้เชี่ยวชาญเกิดจะเกิดผล
 สุนทรภู่

ไม่ควรถามว่าประเทศชาติทำอะไรให้ท่าน
 แต่ควรถามว่าท่านทำอะไรเพื่อประเทศชาติของท่านบ้าง
 Ask not what your country can do for you,
 but what you can do for your country.
 ประธานาธิบดี จอห์น เอฟ. เคนเนดี

นอกจากจะใช้เป็นแผ่นป้ายติดตามผนังหรือติดตั้งตามสถานที่ต่าง ๆ แล้ว ครูควรใช้คำพูดโดยอ้างอิงถึงคำพูดของบุคคลสำคัญ จากศาสนา วรรณคดี มาผสมผสานสอดแทรก ในการสอน การปฏิบัติงาน และในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย เช่น ขณะที่ครูนำนักเรียนทัศนศึกษา นอกสถานที่ ครูบอกนักเรียนโดยกล่าวอ้างอิงถึงคำพูดเจ้าของสถานที่ที่สั่งว่า “อย่าทิ้งอะไรไว้ นอกจากรอยเท้าของเธอเท่านั้น”

ดังนั้น ครูจึงควรรวบรวมคำพูด กวีนิพนธ์ สุภาษิต คำพังเพย ฯลฯ ไว้บ้างเพื่อจะได้ใช้อ้างถึงในการสอดแทรกเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่อไป

5. การอธิบาย การเทศนา การตักเตือน (Explanation, Moralizing, and Admonition)

การอธิบาย

การอธิบายช่วยให้นักศึกษาให้เข้าใจค่านิยม ความคาดหวัง และกฎระเบียบของครู ด้วยการบอกให้นักศึกษารู้ว่าครูต้องการอะไร อย่างไร เช่น

- นักศึกษาที่มีความรับผิดชอบ ต้องทำการบ้านเสร็จเรียบร้อย ส่งตรงเวลา
- นักศึกษาที่รู้จักคุณค่าตัวเอง คือคนที่ไม่ลอกการบ้านใคร ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์
- นักศึกษาที่มีความเมตตา คือการไม่รังแกเพื่อนหรือสัตว์ ช่วยเหลือผู้อื่น

ฯลฯ

นอกจากนี้ต้องให้เหตุผลถึงความสำคัญ ความจำเป็นของคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมแต่ละเรื่องด้วย ตัวอย่างคำอธิบายเหตุผลทางคุณธรรมและจริยธรรมของครู

- เหตุผลประการหนึ่งที่สำคัญมากเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ก็คือ หากคนไม่มีความซื่อสัตย์ต่อกันแล้ว คนเราจะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- เธอไม่ควรข้ามถนนโดยไม่ใช่สะพานลอย หรือทางม้าลาย เพราะเธออาจถูกรถชนได้ จากสถิติพบว่าคนที่ไม่ข้ามถนนบนทางข้ามประสบอุบัติเหตุเป็นจำนวนมาก (การปฏิบัติตามกฎหมาย)
- เราเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ไทยทรงทำงานหนักเพื่อความสุขของประชาชน (เชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์)
- คนที่รับผิดชอบในการทำงานจะเป็นที่รักของเพื่อน และบุคคลทั่วไป
- เพราะเหตุใดเธอจึงไม่ควรทอดลงยาเสพติด ครูจะเล่าอะไรให้ฟังเกี่ยวกับเรื่องชีวิตจริงของน้ำพุ...

ฯลฯ

การเทศนาและการว่ากล่าวตักเตือน

ขณะที่ครูอธิบายโดยใช้เหตุผลต่าง ๆ ประกอบการสอน การว่ากล่าวตักเตือน และเทศนาสั่งสอน ต้องใช้การหวานล่อม พูดจาด้วยคำไพเราะอ่อนหวานหรือใช้การบังคับแล้ว

แต่กรณี ความนุ่มนวลในการว่ากล่าวตักเตือนช่วยให้นักเรียนรับทราบถึงการยอมรับหรือไม่ยอมรับของสังคม อะไรถูก-ผิด ค่านิยมใดเป็นที่พึงประสงค์หรือเป้าหมายจำเป็นของสังคม

อย่างไรก็ตาม มีข้อพึงระวังในการว่ากล่าวตักเตือนดังนี้

1. ไม่ควรตักเตือน ว่ากล่าว สั่งสอน อย่างพรั้มเพรื่อเกินไป จะทำให้นักเรียนเกิดความเคยชิน และเบื่อหน่ายได้

2. ไม่ควรว่ากล่าวอย่างรุนแรง เกร็งครัด

3. ไม่ควรใช้คำหยาบ (Harshly)

ฯลฯ

ดังนั้น การจะเทศนาสั่งสอนจึงต้องรำลึกถึงเรื่องดังต่อไปนี้

1. เวลา

2. สถานที่

3. ความแตกต่างของบุคคล

4. ความจริงใจ

6. การยกย่อง สรรเสริญ และชมเชย (Praise, Appreciation)

การชมเชย สรรเสริญ ช่วยเยาวชนให้เป็นคนน่ารัก มีคุณค่า และมีความสามารถได้ Kirschenbaum อ้าง Simon (1973) นอกจากนั้นการยกย่องชมเชยยังเป็นวิธีที่ใช้ได้ดีกับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ไม่ว่าจะเด็กเล็ก วัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ ต่างก็ชื่นชอบในคำชม เพราะทำให้มีความรู้สึกที่ดีมีความสุข และชอบที่จะทำในสิ่งที่ได้รับคำชม ดูจะเป็นเรื่องธรรมดา หากครูจะเสริมแรงหรือให้รางวัลนักศึกษาด้วยการยกย่องชมเชย ซึ่งเป็นรูปแบบการให้รางวัลที่มีผลดีวิธีหนึ่ง

ในอดีตครูเคยแก้ไขข้อผิดพลาดของนักเรียนด้วยการวิจารณ์ตรง ๆ แต่ปัจจุบันครูต้องสังเกตค่านิยมที่พวกเขาสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมว่าเป็นค่านิยม จริยธรรมที่เราต้องการปลูกฝังหรือไม่ แล้วจึงค่อย ๆ ตักเตือนด้วยคำพูดดี ๆ อาทิเช่น

- ประมุข เธอทำรายงานได้ดีทีเดียวนะจ๊ะ นอกจากเธอมีข้อมูลอย่างสมบูรณ์แล้วเธอยังให้ข้อสังเกตของตัวเองได้ดีอีกด้วย เยี่ยมยอดจ๊ะ
- ดีมาก วิเศษ
- ครูอยากบอกพวกเธอว่า ครูรู้สึกภูมิใจในตัวเธอจริง ๆ พานไหว้ครูที่จัดทำสวยงามมาก แสดงว่า ห้องนี้นักเรียนให้ความร่วมมือกันดี และมีความรับผิดชอบมาก ๆ

หากครูจะลงย้อนอดีต นึกถึงสมัยเป็นนักเรียน เราก็จะพบว่าตัวเราเองก็ชอบให้ครูชมมากกว่าตำหนิเหมือนกัน การสรรเสริญยกย่องและการชมเชย จึงเป็นเครื่องมือสากลอันสำคัญที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและการรู้คุณค่าตนเอง (Self Esteem)

อย่างไรก็ดี มีข้อพึงระวังในการใช้วิธีการยกย่องชมเชย ดังนี้

1. ควรกล่าวชมเรื่องที่เป็นจริง อย่าเสแสร้งแกล้งชม อย่าชมเกินความจริง และควรชมด้วยความจริงใจ

2. ไม่ควรชมในสิ่งที่ใคร ๆ ก็ทำได้ หรือสิ่งที่ปฏิบัติกันมาจนเป็นประเพณีแล้ว เช่น การทำความสะอาด สงการบ้าน ฯลฯ ควรหาโอกาสที่นักศึกษาแสดงความคิดสร้างสรรค์ ทำงานรายบุคคลได้ดี การยกย่องพวกเขาอย่างนี้ถือได้ว่าครูได้ฝึกให้นักศึกษารู้จักคิดด้วยตนเอง ไม่คอยแต่ทำตามผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดกล้าทำ และที่สำคัญครูช่วยเสริมแรงให้กำลังใจต่อการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาแต่ละคนไปพร้อมกันด้วย ครูต้องคำนึงเสมอว่าไม่ควรชมเชยนักศึกษา เพราะพวกเขาทำอะไรถูกใจท่าน แต่ควรยกย่องสรรเสริญเขา เพราะเขาเป็นตัวของเขาเอง

7. การแก้ไขและการวิจารณ์ข้อบกพร่อง (Correction and Negative Feedback)

การวิจารณ์ข้อบกพร่องเพื่อแก้ไขมีความคล้ายคลึงกับการยกย่องชมเชยในประเด็นที่บอกให้นักศึกษาทราบว่าเขาทำถูกหรือผิด เป็นการบอกเด็กว่า พฤติกรรมของเขาไม่เป็นที่ยอมรับ ไม่ควรปฏิบัติอีก ส่วนการชมเชยแสดงว่าครูพึงพอใจ อยากระบายให้นักศึกษากระทำอีก โดยรวมถึงข้อมูลที่ครูเตรียมไว้ให้นักศึกษา เพื่อให้พวกเขาทราบว่าที่ไม่ถูกต้องนั้น ผิดตรงไหนอย่างไร หรือขัดกับกฎระเบียบ ยกตัวอย่างเช่น

- เมื่อนักศึกษาพูดสอดแทรกขึ้นมาขณะเพื่อนคนหนึ่งกำลังตอบคำถาม ครูควรกล่าววิจารณ์ข้อบกพร่องว่า
  - ไม่น่ารักเลยนะจ๊ะที่พูดสอดขึ้นมาอย่างนี้ (แสดงจริยธรรม)
  - เธอทำไม่ถูกนะคะ
  - ไม่ทราบว่าธัญญา ตั้งใจหรือไม่เมื่อเธอใช้คำพูดว่า “ชอบใจ” กับอาจารย์คณิตศาสตร์เมื่อสักครู่ เธอควรใช้คำว่า “ขอบคุณ” กับครู หรือบุคคลที่มีคุณวุฒิ วิทยุติ สูงกว่า เธอจะ
- นี่แน่ะ สมควร เธอเหนื่อยใจทำไม เธอมีคุณค่า ควรยอมรับนับถือตัวเองมากกว่านี้

- เมื่อนักเรียนตะโกนเรียกชื่อเพื่อนในห้อง ครูเตือนว่า “นี่เธอต้องการอะไร ควรยกมือขออนุญาตครูก่อน เชื้อฟังระเบียบของห้องเรียนด้วย”
- เธอทำไม่ถูกที่แสดงกิริยาต่ออาจารย์ไปอย่างนั้น เธอควรมีมารยาทและพูดจาสุภาพ

8. การตัดสินและการให้รางวัล การให้คะแนน การประกวด และการประเมินค่า (Rewards and awards, Grades, Contest, and Prizes)

การตัดสินและการให้รางวัล (Rewards and awards)

นอกจากคำชมแล้ว หนทางที่จะปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเห็นได้ชัดอีกทางหนึ่ง คือการตัดสินและการให้รางวัลนักศึกษาผู้มีค่านิยมหลักหรือค่านิยมตามเป้าหมาย นอกจากนี้ยังช่วยเสริมแรงให้นักศึกษา โดยเร้าความสนใจให้ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมอันเป็นที่พึงปรารถนาของทุกคนอีกด้วย

การให้รางวัลและสิทธิพิเศษ จะให้ต่อเมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ทำเสร็จสมบูรณ์ตรงตามลักษณะที่ต้องการ เช่น

- ตั้งใจทำงาน
- มีความรับผิดชอบ
- มีความพากเพียรพยายาม
- มีความภาคภูมิใจในงาน

รางวัลที่ให้ครูควรดูความเหมาะสมต่อวัยของนักศึกษา เช่น

- ให้สมุดหรือหนังสือ
- ประกาศยกย่อง
- มอบหมายให้เป็นผู้ช่วยครู
- ให้อาหาร

ฯลฯ

ในโรงเรียนครูควรให้รางวัลเมื่อนักเรียนมีคุณลักษณะดังนี้

- บำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น
- เป็นนักเรียนที่มีมารยาทดี
- เรียนดี เป็นนักกีฬา นักดนตรี
- มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ช่วยงานสวัสดิการโรงเรียน หรือชุมชน

ฯลฯ

รางวัลที่ให้มีลักษณะดังนี้

- ป้ายประกาศผู้มีเกียรติคุณ โดยไม่จำกัดจำนวนชื่อ
- เลี้ยงอาหาร หรือจัดงานเลี้ยงผู้ทำดีเหล่านั้น
- มอบเกียรติบัตร
- มอบเหรียญ

ฯลฯ

การให้คะแนน (Grades)

การให้คะแนน เป็นวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ได้ผลดี โรงเรียนทั่วไปนิยมใช้วิธีนี้ เพราะนอกจากจะเป็นรางวัลแล้วยังใช้เป็นการเสริมแรงสำหรับผู้ที่มีค่านิยมในทาง ดีสู่งานหนัก ขยัน มีวิริยะอุตสาหะ ทำงานดี เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ครูควรบอกจุดประสงค์ให้ชัดเจนก่อนให้คะแนน ต้องทำอะไร เช่น ทำการบ้านถูกต้องเรียบร้อยส่งตรงเวลา มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ตั้งใจทำงาน เป็นต้น

การประกวด (Contest)

การประกวดเป็นการตั้งให้นักศึกษาทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างมีเป้าหมาย และได้รางวัล การประกวดจัดเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมได้อย่างหนึ่ง เพราะเป็นการค้นหาสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน (Whatever it is) การแข่งขันกันเรื่องคุณธรรม ค่านิยม จริยธรรม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญด้านความคิดนักศึกษา

ตัวอย่างที่ครูจะจัดให้นักศึกษาประกวดแข่งขันกันได้ เช่น

- เรียงความ
- โต้วาที
- แต่งบทกวี
- เล่นกีฬา
- เล่าเรื่อง
- งานศิลปะ
- ดนตรี

ครูต้องมีเป้าหมายว่าต้องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเรื่องใด เช่น ครูต้องการเน้นคุณธรรม ความเมตตากรุณา ในห้องเรียน ครูก็ประกาศให้มีการประกวดและมีรางวัลให้ผู้เขียนเรียงความ เขียนบทกวี เล่าเรื่อง หรือวาดภาพที่แสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ได้ดีที่สุด โดยครูอาจแบ่งรางวัลให้ตามประเภทของงาน เช่น เรียงความ บทกวี ภาพวาด ฯลฯ อาจมีรางวัลที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 และรางวัลชมเชย

การประเมินค่า (Prizes)

การประเมินค่า มีแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ การตัดสินในแต่ละเรื่อง เช่น

- ของขวัญต่าง ๆ ลูกบอล หนังสือ เครื่องคิดเลข
- เหรียญ เข็มกลัด กระดุม
- ประกาศนียบัตร
- ตัวเครื่องบิน

ฯลฯ

การให้รางวัลและคะแนน เป็นการเน้นรางวัลภายนอก (Extrinsic Reward) มากกว่าการโน้มน้าวภายใน (Intrinsic Motivation) การทำให้นักศึกษาดูต้องการชนะเพียงแค่ว่ารางวัลนั้นเป็นการทำลายคุณค่าของบุคคลอื่น แต่หากครูใช้เป็นแนวทางหนึ่งในอีกหลายแนวทางเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม การให้รางวัลก็จะช่วยให้นักเรียนพัฒนานิสัยที่ดีให้เกิดขึ้นได้

9. ระเบียบข้อบังคับ (Rules)

แต่ละสถาบันมีระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมให้นักศึกษาจำนวนมาก เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เพื่อให้ครูและนักเรียนรักษากฎ วินัย และรู้ขอบเขตข้อจำกัดของตนว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ

ระเบียบ ข้อบังคับ มีความสำคัญต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

1. บอกถึงคุณธรรมและค่านิยมของผู้ตั้งกฎเกณฑ์และต้องการให้นักศึกษามีคุณธรรมและค่านิยมอย่างนั้น

เน้นความเคารพเชื่อฟัง

ห้ามพูดข้างหลังครูหรือตะโกนข้ามหัวครู

เน้นการยอมรับผู้อื่น

ห้ามพูดสอดแทรกกลางคัน

เน้นความสะอาด

ห้ามทิ้งสิ่งของ หรือขยะในสนาม

ฯลฯ

2. บอกคุณธรรม ค่านิยมทางอ้อมด้วยการกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดค่านิยมโดยการปฏิบัติตามข้อห้ามจนเป็นนิสัย

สถาบันศึกษาทุกระดับควรมีกฎระเบียบและข้อบังคับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความจำเป็นที่สถาบันต้องการ

ข้อควรสังเกตในการวางกฎเกณฑ์

1. ควรเขียนระเบียบกฎเกณฑ์ในรูปบอกเล่า เช่น

(State the rule in positive terms)

✓ ยกมือขึ้นก่อนพูด

✗ ห้ามตะโกน

✓ ปฏิบัติต่อคนอื่นด้วยความนับถือ

✗ ห้ามทะเลาะ ชกต่อย

2. ควรเขียนอย่างชัดเจน

ครูเขียนอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจน พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

3. อธิบายเหตุผลที่มาของกฎระเบียบของสถาบันด้วย

การอธิบายถึงกฎระเบียบของแต่ละสถาบัน เป็นการเตรียมตัวให้นักเรียน นักศึกษาเข้าใจกฎหมายของสังคมได้

4. ควรมีกฎเกณฑ์จำนวนจำกัด ไม่ควรมีมากจนเกินไป

5. ครูคอยเตือนนักเรียนนักศึกษาให้ระลึกถึงกฎระเบียบตามโอกาส

6. ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างสม่ำเสมอและทำถึง

7. ให้นักเรียนนักศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับการวางกฎเกณฑ์ด้วย

10. เกณฑ์ (Requirements)

เกณฑ์ หมายถึง งานที่นักศึกษาต้องทำเพื่อให้บรรลุจุดหมาย เช่น สอบผ่าน เลื่อนชั้น จบการศึกษา เกณฑ์ของสถาบันตั้งขึ้นเพื่อให้นักศึกษาปฏิบัติตามคุณธรรม ค่านิยมที่สถาบันหวังไว้

ตัวอย่างเกณฑ์ที่โรงเรียนตั้งขึ้นเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ และการศึกษาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

1. ตั้งใจเรียน ทำงานหนัก

2. เรียนได้ดี มีคุณภาพ

3. ช่วยเหลือชุมชน

4. พลาณามัยสมบูรณัติ
5. สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (Life Skills)
6. ครอบครัวยุคใหม่ให้ความร่วมมือ
7. การทำงานกลุ่ม

11. การสาบาน (Pledges)

ในสมัยโบราณนิยมให้มีการสาบานเพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงค่านิยมความศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่ม เช่น พิธีถวายคำสัตย์ปฏิญาณ พิธีสาบานตนต่อธงชัยเฉลิมพล พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ การสาบานนิยมทำกันในรูปพิธีกรรมเพื่อความหวังและความศักดิ์สิทธิ์

หลายศาสนา มีคำกล่าวสาบานเพื่อแสดงความเชื่อมั่น ศรัทธา ขณะที่หลายองค์กรที่นิยมใช้คำสาบานเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน กลุ่มเดียวกัน วิธีนี้กลายเป็นวิธีที่มีความสำคัญที่สุดในการยึดมั่นของบุคคล และเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นอย่างลึกซึ้งพิสดารระหว่างสมาชิกให้เกาะติดกันอย่างเหนียวแน่นกับค่านิยมของกลุ่ม

12. พิธีกรรมต่าง ๆ และขนบธรรมเนียมประเพณี (Ceremonies, Rituals, and Traditions)

คนในหลายวัฒนธรรมใช้การจัดพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นหนทางสืบทอดค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โรงเรียนก็น่าจะใช้แนวทางเหล่านี้ในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมแก่นักศึกษาของตนบ้าง

ครูบางคนคิดหาคำพูดเพื่อใช้เป็นประเพณีในการสอน

1. เวลาสร้างความอบอุ่น

เพื่อให้ให้นักศึกษารู้สึกอบอุ่นในความเอาใจใส่ของครู ครูอาจใช้ช่วงเวลาสั้น ๆ ก่อนจะสอนแต่ละวิชา โดยครูใช้คำถามว่า

- ใครต้องการอะไรเพิ่มเติมบ้างจ๊ะ เพื่อว่าเธอจะได้เรียนอย่างมีความสุขตลอดวันวันนี้
- พวกเธอมีใครไม่สบายหรือเปล่า บอกครูได้นะไม่ต้องเกรงใจเธอจะได้ไปห้องพยาบาล
- ใครอยากจะถามเกี่ยวกับบทเรียนที่ครูสอนคราวที่แล้ว ก็เชิญถามได้นะจ๊ะ ไม่ควรเก็บข้อสงสัยไว้

2. เวลาแสดงความชื่นชมยินดี

ครูบางคนอาจปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน หรือทุกสัปดาห์ ที่จะมีเวลาที่ครูและนักศึกษาได้แสดงออกถึงความชื่นชมยินดีต่อกัน หรือระหว่างนักศึกษากับนักศึกษาก็ได้ การกระทำคำพูดของกันและกันอันเป็นที่ประทับใจก็ควรแสดงออกมาให้รู้

3. เวลาแสดงความคิดเห็น

ครูอาจมีเวลาพิเศษในแต่ละสัปดาห์สำหรับนักศึกษาจะได้อภิปรายเรื่องต่าง ๆ สู้กันฟัง ช่วงเวลาเช่นนี้เป็นโอกาสที่นักศึกษาจะได้รับการปลูกฝังค่านิยมการรักอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับผู้อื่น ตลอดจนการมีจิตใจกว้างยอมรับฟังเหตุผลความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

4. เวลาร้องเพลง

ครูระดับอนุบาลและประถมศึกษาที่มีประเพณีการจัดร้องเพลงตอนเข้าก่อนเรียน หรือก่อนโรงเรียนเล็ก เพลงที่นำมาร้องจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม เช่น ครอบครัว ความรัก การดูแลเอาใจใส่ มิตรภาพ การทำงานร่วมกัน

สมัยโบราณ ครูจะนำบทดอกสร้อยมาให้นักเรียนท่องพร้อมกันทั้งห้อง หรือจัดประชุมเด็กไหว้พระสวดมนต์ แล้วร้องเพลงพร้อมกันทั้งโรงเรียน เพลงที่ร้อง เช่น เพลงรักชาติไทย เพลงกราวกีฬา เพลงสยามานุสติ เป็นต้น จบด้วยเพลงสรรเสริญพระบารมีดังกล่าวก็ออกไปในหมู่บ้าน ทุกวันศุกร์

5. การปรบมือ (Applause)

ครูนิยมบอกนักศึกษาให้ทำเป็นประเพณีว่า เมื่อเพื่อนในชั้นเรียนออกมารายงาน ทำกิจกรรม หรือช่วยงานอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งยากให้สำเร็จ หรืองานที่ค่อนข้างเสี่ยง นักศึกษาในห้องจะปรบมือให้เกียรติ ผู้ที่ได้รับการแสดงความยินดีเช่นนี้จะมีแรงเสริมในการทำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อไป

ยังมีวิธีการอื่น ๆ ที่ครูอาจใช้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของตนเอง สภาพห้องเรียน และเวลาได้ ดังเช่น

1. พิธีมอบรางวัล
2. งานวันเด็ก
3. งานวันครู
4. งานวันแม่ งานวันพ่อ
5. งานวันปิดภาคเรียน
6. งานวันต้อนรับน้องใหม่

13. ใ่วิธีปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม เดือนละเรื่อง

มีโรงเรียนที่จัดให้มีการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมเดือนละหนึ่งเรื่องสลับหมุนเวียนกันไป แต่เดือนครุทุกคนทุกวิชาจะต้องร่วมมือกันในการปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมอย่างเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ทำตารางการปลูกฝังคุณธรรม ดังนี้

ตัวอย่างตารางการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและจริยธรรม ปี 2544 ของโรงเรียน

เดือน	หัวข้อคุณธรรม	กิจกรรม	ครุทุกคน
พฤษภาคม	ความเมตตากรุณา	ประกวดคนรักสัตว์ ในช่วงโมง กิจกรรม	ค่านิยม และจริยธรรม ที่มอบให้แก่นักเรียน หน้าพื้นที่แต่ละหัวข้อเพื่อ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบ ให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบ ให้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบ
มิถุนายน	มิตรภาพ	เขียนเรียงความ	
กรกฎาคม	ความซื่อสัตย์	ประกาศหน้าแถว	
สิงหาคม	ความกตัญญูกตเวทิตา	.....	
กันยายน	ความดูแลเอาใจใส่	.....	
ตุลาคม	ปิดเทอม	.....	
พฤศจิกายน	ความรับผิดชอบ	.....	
ธันวาคม	ความรักชาติ	.....	

14. การใช้สัญลักษณ์ (Symbols)

สมาคม สโมสร โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันต่าง ๆ จะมีรูปสัญลักษณ์แสดงถึงกลุ่มคนของตน จึงน่าสนใจที่จะนำเรื่องนี้มาพิจารณาว่า สัญลักษณ์เหล่านั้นแสดงถึงอะไร มีหลายสถาบันที่ใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงประวัติความเป็นมา ชื่อ ความเชื่อ ความฉลาด เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ประเทศไทย ธงชาติไทยมีสีน้ำเงิน ขาว และแดง เป็นสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปนกอินทรี ซึ่งหมายถึง วิสัยทัศน์ ระบุ หมายถึง ความเข้มแข็ง และกิ่งมะกอก หมายถึง ความสงบ

ประเทศแคนาดา มีรูปใบไม้ ซึ่งหมายถึง ความเป็นเอกภาพและความภาคภูมิใจที่เป็นดินแดนร่ำรวยทรัพยากรธรรมชาติ

ประเทศญี่ปุ่น มีรูปดวงอาทิตย์ แสดงความเป็นผู้นำ

จากสัญลักษณ์ที่แสดงถึงองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถทำให้คนเกิดความรู้สึกได้ เช่น หากใครนำธงชาติไทยไปเผา หรือทำลาย คนที่ได้พบเห็นจะรู้สึกว่าคุณดูหมิ่น คุณแคลง ซึ่งยอมรับไม่ได้ สัญลักษณ์จึงเป็นค่านิยมซึ่งคนทั้งหลายยอมรับและศรัทธา

ในการพัฒนาคุณธรรม ค่านิยมและจริยธรรม ครูจึงนำเรื่องสัญลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนได้ เช่น

- ให้แต่ละคนคิด สัญลักษณ์ของตนเอง
- ช่วยกันหาสัญลักษณ์สำหรับห้องเรียน
- จัดประกวดตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน สมาคม เขต เป็นต้น

15. ป้ายประกาศ (Poster)

ป้ายประกาศเป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์การปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจัดทำได้ง่าย ไม่น่าแปลกใจที่การโฆษณาขายสินค้า และการหาเสียงของนักการเมือง จึงนิยมใช้วิธีติดป้ายประกาศเพื่อชักจูง โน้มน้าวจิตใจ สาธารณชนต่อแนวคิดและพฤติกรรมของตน

ป้ายประกาศสามารถทำให้เลศหลอ น่าชม เพื่อส่งเสริมค่านิยมและจริยธรรมที่ต้องการปลูกฝังได้ ครูอาจทำเป็นอุปกรณ์ สื่อการสอน ชุดการเรียนได้ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ที่กรุงเทพมหานคร มีป้ายโฆษณามักอยู่ตามถนนทั่วไป จุดประสงค์ของผู้จัดทำคือชักจูงให้ผู้ใช้รถใช้ถนนในกรุงเทพมหานครปฏิบัติตามกฎจราจรอย่างเคร่งครัด เพื่อลดสภาพรถติดป้ายเหล่านั้นมีข้อความเชิงโฆษณา เช่น

พี่ขาอย่าทั่บหนุ มีรูปม้าลาย หมายความว่า รถไม่ควรจอดทั่บทางม้าลาย
 เสียบคราวนี้พี่ไม่ว่า เสียบคราวหน้าพี่จับแน่ หมายความว่า ไม่ควรแซง
 ลูกใครหว่า มีรูปเด็กกำลังปีนรั้วกันถนน หมายความว่า ห้ามถนนบนทางข้าม
 หรือสะพานลอย

จากแนวคิดนี้ครูจึงอาจนำไปใช้ให้เหมาะกับค่านิยมและจริยธรรม ที่ต้องการจะปลูกฝัง ซึ่งอาจใช้ได้ตั้งแต่ระดับโรงเรียนจนถึงระดับชาติ

16. คำขวัญ คำคม คำพังเพย สุภาษิต

หาประโยคหรือวลีสั้น ๆ มีความหมายจำง่าย ไม่ค่อยลืม ติดไว้ตามสถานที่ที่นักเรียนผ่าน และอ่านได้ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหงเขียนป้ายคำขวัญไว้ที่ประตูทางเข้าออก และที่อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงว่า

“ตั้งใจศึกษา บูชาพ่อขุน สอนองคุณชาติ”

“เปลวเทียนให้แสง รามคำแหงให้ทาง”

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง เขียนไว้บนอาคารเรียนว่า “ความรู้คู่คุณธรรม”

โรงเรียนพระมารดานิจจานุเคราะห์ พิมพ์ไว้ที่ปกสมุดนักเรียนว่า “ศึกษาดี มีวินัย ใจเมตตา ใฝ่หาคุณธรรม เลิศล้ำการงาน”

นอกจากนั้น วัด สถานศึกษา สำนักงาน ต่างก็เขียนคำคม คำขวัญ คำพังเพย และสุภาษิตไว้

ที่วัดธารน้ำใส หรือสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านพุทธทาส ได้สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณขึ้น ในตึกนี้ประกอบไปด้วย รูปภาพ และคำสอนที่คัดเลือกรวบรวมจากลัทธิศาสนาต่าง ๆ คิดไว้ให้คนเข้าไปอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้

วัดที่ปฏิบัติธรรมหลายแห่งนำพุทธภาษิตพร้อมคำแปลเขียนไว้เพื่อตักเตือนคนที่เข้าวัด

คำเหล่านั้นแสดงถึง ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม แอบแฝงอยู่ในทุก ๆ คำ ครูอาจนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อค้นหาความเชื่อของนักเรียนได้โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่ม หรือรายบุคคลดังต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนคิด เขียน คำขวัญ สำหรับห้องเรียน โรงเรียน เขต จังหวัด ไปจนถึงประเทศ
2. สมมติว่าเราจะเตรียมคำขวัญไว้เขียนให้หลุมฝังศพตัวเอง จะเขียนว่าอย่างไร
3. ประกวดคำขวัญ คำพังเพย คำคม ฯลฯ เป็นครั้งคราวตามโอกาส ฯลฯ

17. อบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

เมื่อมีโอกาสที่นักศึกษาอยู่รวมกันมาก ๆ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ อบรมสั่งสอนให้เข้ากับเหตุการณ์ และต้องมีการวางแผนและคัดเลือกคุณธรรมค่านิยมและจริยธรรมที่เหมาะสม ไม่ซ้ำซาก และใช้เวลามากจนเกินไป

- ประกาศรายชื่อผู้กระทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นตัวอย่าง เช่น แสดงความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความรับผิดชอบ เป็นต้น
- ขอบคุณทีมนักกีฬา ผู้แทนนักศึกษา ฯลฯ ที่นำชื่อเสียงมาสู่มหาวิทยาลัย
- จัดหมายชมเชยจากชุมชน

- แสดงความเสียใจต่อการสูญเสียเพราะไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ เช่น ถูกทำร้ายเพราะหนีผู้ปกครองเที่ยวกลางคืน
- ผ่ากคติพจน์ประจำวัน หรือแนวคิดให้นักศึกษา โดยการอ่านคำพูด คำคม คำขวัญ พุทธภาษิต ฯลฯ
- ถ้าใกล้กับวันสำคัญที่มหาวิทยาลัยต้องหยุดราชการ ก็สรุปเรื่องราวสั้น ๆ ให้นักศึกษารำลึกถึงวันนั้น ๆ ในห้องเรียน เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งถือเป็น “วันพ่อ” และ “วันแม่” วันสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันรัฐธรรมนูญ ฯลฯ

18. ให้อธิบายคำถามทางจริยธรรม

คำถามทางจริยธรรมใช้เพื่อกระตุ้นนักศึกษาให้คิดถึงผู้อื่น นอกเหนือไปจากความสนใจของตัวเอง รู้จักวิเคราะห์ความคิด การกระทำของคนอื่น เพื่อเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม

ตัวอย่างคำถามค่านิยม

- การกระทำของเรามีผลกระทบต่อผู้อื่น หรือมีผลต่อผู้อื่นด้วยหรือไม่
- ถ้าผู้อื่นทำตามตัวอย่างของเธอควรมีสัมพันธภาพอย่างไร
- จะทำให้มหาวิทยาลัยน่าอยู่ขึ้นไหมถ้าทุกคนเห็นด้วยกับเธอและปฏิบัติตามอย่างเธอ
- อะไรถูกควรปฏิบัติ
- หากคุณไม่มีส่วนได้เสียกับกิจการนั้น คุณรู้สึกอย่างไร
- หากคุณไม่รู้จักและเกี่ยวข้องกันเป็นส่วนตัว คุณจะมีความรู้สึกแตกต่างไปกว่านี้ไหม
- คุณจะรู้สึกเช่นไร ถ้าคุณเป็นฝ่ายตรงกันข้าม
- คุณจะชอบไหม ถ้าจะมีใครปฏิบัติต่อคุณอย่างนั้น
- ผู้ปกครอง บิดามารดา กฎหมาย หรือศาสนาของคุณบอกว่าทำอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่
- จิตใต้สำนึกเตือนคุณว่าอย่างไรบ้าง
- ถ้าคุณตกอยู่ในสถานการณ์อย่างนั้น ต้องการให้เรื่องจบลงด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม คุณจะตัดสินใจอย่างไร

19. สอนจริยศาสตร์ (Teach Ethics)

ถ้าจริยธรรมเป็นวิชาย่อยของค่านิยม และบอกความถูกต้อง ความผิด ความควรและไม่ควร ดังนั้นจริยศาสตร์ ก็เป็นสาขาย่อยของจริยธรรมอีกชั้นหนึ่ง (Kirschenbaum 1995, 120) การสอนจริยศาสตร์เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. แนวคิดทางจริยธรรม
2. ความเป็นมาของจริยธรรม
3. ปัญหาทางจริยธรรม
4. กิจกรรมและแบบฝึกหัด

จุดหมายของการสอนจริยศาสตร์ เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าถึงจริยธรรม หรือหลักในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม

20. สอนให้นักศึกษามีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

การเห็นอกเห็นใจเป็นความรู้สึกสำคัญต่อเยาวชนและคนทั่วไป ครูจึงควรส่งเสริมให้เกิดลักษณะนิสัยเช่นนี้แก่นักศึกษา นักจิตวิทยา Carl Rogers ได้อธิบายความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่า “Sensitive Understanding of another persons internal frame of reference” หรือในโรงเรียนหมายถึง การรับทราบกระบวนการทางการศึกษาและการเรียนรู้ของนักเรียน (Awareness of the way the process of education and learning seems to the student)

คนบางคนฝึกหัดไม่ยากที่จะให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น แต่ทุกคนควรเรียนรู้ให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น วิธีการต่อไปนี้ครูอาจนำมาใช้ได้เพื่อฝึกให้เด็กมีความเมตตากรุณาและความเป็นมนุษย์เพิ่มมากขึ้น คือ

1. ทักษะการฟัง (Listening)

การฟังเพื่อความเข้าใจความรู้สึก ความคิด และประสบการณ์ของบุคคลอื่น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง คนจะเห็นใจคนอื่นได้ก็ต่อเมื่อเขาฟังความคิดเห็นและมีความรู้เกี่ยวกับคน ๆ นั้นชัดเจน

2. ความรู้สึก (Sensitivity Modules)

เป็นการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยประสบการณ์ตรง เช่น ช่วยดูแลเด็กปัญญาอ่อนในสถานสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนชราตลอดวันในสถานสงเคราะห์ คนชรา หรือลงมือทำอย่างอื่นจริง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความรู้สึกบุคคลที่เราได้สัมผัสโดยตรง

3. การแสดง (Role Playing)

ครูให้นักศึกษาแสดงละครตามบทที่ครูกำหนด เช่น บทบาทของผู้ร้าย หัวขโมย เจ้าทุกข์ ครอบครัวเจ้าทุกข์ ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ โดยนำเรื่องมาจากหนังสือพิมพ์ หรือ จากประวัติศาสตร์ วรรณคดี นวนิยาย ฯลฯ ก็ได้

แต่ละบทจะมีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน นักศึกษาแต่ละคนเมื่อสวมบทบาทใด ก็ต้องมีความรู้สึกเช่นบทนั้น เมื่อแสดงจบบทบาทครูต้องนำบทบาทเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อ ค้นหว่า บทบาทของแต่ละคนให้ผลกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง การวิเคราะห์ความประพฤติ ปฏิบัติของตัวละครจะนำไปสู่บทสรุปทางค่านิยมและจริยธรรมได้ในที่สุด

4. การฝึกแสดงบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติให้สีสันมากกว่าบทละคร นักศึกษาต้องใช้เวลาในการค้นคว้า แต่ละบทนานกว่า และสามารถให้เกี่ยวข้องกับนักศึกษาในห้องมากกว่าการแสดงละคร ครูอาจ กำหนดให้นักศึกษาแสดงบทบาทของคนประกอบอาชีพต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครู พ่อค้า แม่ค้า กรรมกร ผู้แทนราษฎร นักธุรกิจ นักการธนาคาร ฯลฯ แล้วให้เวลานักศึกษาเหล่านั้นไปศึกษา หาความรู้แต่ละอาชีพที่ตนได้รับมอบหมายให้เข้าใจ บางคนอาจต้องไปสัมภาษณ์กับบุคคลใน แต่ละสาขาอาชีพ เพื่อความเข้าใจถึงความรู้สึกอันแท้จริงและชัดเจน ในระหว่างการศึกษาคหา ความรู้ของแต่ละคนนั้น ครูอาจเรียกนักศึกษามาประชุมเพื่ออภิปราย ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่า นักศึกษาเข้าใจบทบาทของตัวเองถูกต้องตามความจริง จากการแสดงบทบาทสมมตินี้ นักเรียนจะเริ่ม เข้าใจคนแต่ละอาชีพดีขึ้น นอกจากนั้นยังเรียนรู้กฎหมายการปกครองเพิ่มมากขึ้น

5. อ่านจากหนังสือ

วิธีที่ดีและประหยัดเวลาอีกวิธีหนึ่งคือ ครูให้นักศึกษาอ่านเรื่องที่ครูเลือกสรร แล้วว่าเกี่ยวข้องกับการเห็นใจคนอื่น เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน เพื่อเข้าใจบทบาทของนางวันทอง อ่านสามก๊กตอนโจโฉแตกทัพเรือ เพื่อเห็นใจกวนอูผู้ซื่อสัตย์

21. ทาวิธีให้นักศึกษารู้คุณค่าของตนเอง (Self-Esteem)

ครูควรหาวิธีชักจูง ส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความคิดและรู้สึก รู้คุณค่าของตัวเอง และรักษาความรู้สึกนั้นเอาไว้ วิธีที่จะรักษาอารมณ์อย่างนั้นได้ก็คือการไม่ยอมรับคำพูด และ กิริยาอาการที่สื่อแสดงว่าเป็นการดูถูกตนเอง และต้องพยายามเร้าความคิดด้วยการรับเอาคำพูด และพฤติกรรมที่จะสร้างความรู้ค่าของตนให้เกิดขึ้น

ข้อแนะนำมีดังนี้

1. ตั้งความหวังในตัวนักศึกษาให้สูง ช่วยเขาให้เขาเชื่อถือตัวเองให้ได้
2. สนับสนุนนักศึกษาด้วยการมอบหมายงานที่ท้าทายความสามารถแก่พวกเขา เพื่อให้ทำได้สำเร็จ และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้น
3. หาข้อดีของนักศึกษาให้พบ ให้กำลังใจด้วยคำชมสิ่งที่เขากระทำได้ดีจริง ๆ นั้น
4. หลีกเลี่ยงการทำให้นักศึกษาเสียใจ โดยการตำหนิว่ากล่าวด้วยคำพูดหรือท่าทาง เช่น “น้ำหนักอย่างเธอไม่มีวันจะทำได้สำเร็จ ครูไม่เชื่อถือเธอ...” ฯลฯ เหล่านี้สร้างความคับแค้นใจ แก่นักศึกษามากกว่าการส่งเสริม
5. หากิจกรรมที่สร้างการรู้จักคุณค่าของตนเองและความเป็นตัวของตัวเองให้นักศึกษา กิจกรรมมี 2 ประเภท คือ

1. วิธีสร้างกำลังใจ ด้วยการเสริมแรงด้านบวก มีวิธีการดังนี้

ก. ด้วยการพูด

- ครูประทับใจการกระทำ หรือ.....ของนักศึกษา
- ครูดีใจจริง ๆ ที่เธอทำงานเรียบร้อยดีมาก

22. การเล่นเกมกีฬา

การเล่นกีฬาเป็นเครื่องมือสำคัญอีกวิธีหนึ่งที่จะปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรมแก่บุคคลทุกวัย ดังเนื้อเพลง

(สร้อย)

ฮิมฮิมฮิมฮิม

ฮ้าฮั ฮ้าฮั

แก๊กองกิเลส

ผลของการฝึกตน

พวกเรานักกีฬาใจกล้าหาญ

คราวชนะรุกใหญ่ไม่รีรอ

(สร้อย)

ร่างกายกำยำล้าเลิศ

แข็งแรงทรหดอดทน

(สร้อย)

กีฬากีฬาเป็นยาวิเศษ

กีฬากีฬาเป็นยาวิเศษ

ทำคนเป็นคน

เล่นกีฬาสากลตะลະล้า

เชียวชาญชิงชัยไม่ย่นย่อ

คราวแพ้ก็ไม่ท้อกัดฟันทน

กล้ามเนื้อก่อเกิดทุกแห่งหน

ว่องไวไม่ย่นระย้อใคร

ใจคอมั่นคงทรงศักดิ์	รู้จักทีหนทีได้
รู้แพ้รู้ชนะรู้ภัย	ไวใจกันทั่วทั้งรักชัง
(สร้อย)	
ไม่ชอบเอาเปรียบเฉียบแข่งขัน	สู้กันซึ่งหน้าอย่าลับหลัง
มัวส่วนตัวเมื่อเหลือกำลัง	เกลียดชังการเล่นเห็นแก่ตัว
(สร้อย)	
เล่นรวมกำลังกันทั้งพวก	เอาชัยสะดวกมิใช่ชั่ว
ไม่ว่างานหรือเล่นเป็นไม่กลัว	ร่วมมือกันทั่วก็ไซโย

จากเพลงกราวกีฬาของพระยาธรรมศักดิ์มนตรี แสดงให้เห็นว่า กีฬาช่วยปลูกฝังคนให้มีน้ำใจอดทน ให้ความร่วมมือ ไม่เอาเปรียบกัน มีน้ำใจ เป็นต้น การปลูกฝังคุณธรรม จึงควรใช้กีฬาเพื่ออบรมบ่มนิสัยนักศึกษาให้มีคุณสมบัติที่ต้องการ

กิจกรรมและวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่เสนอแนะไว้ 22 ข้อนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ในการปลูกฝัง คุณธรรม เพื่อสังคมจักได้มีคนดี

บรรณานุกรม

- กนก จันทร์ขจร. 2526. **ความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต**. กรุงเทพมหานคร เพชรสยามการพิมพ์.
 คณะกรรมการศึกษาวิจารณ์ปัญหาสังคม. ม.ป.ป. **การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับจริยธรรม ค่านิยม
 ประเพณี และวัฒนธรรมของครอบครัวไทย ที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตร :
 ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์
 แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ทองแถม นาถจำนง, ผู้แปล. 2530. **เหลาจื๋อสอนว่า**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นานมี.
- ปีย์ มาลากุล. ม.ล. 2522. **มารยาทไทย**. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พรพรรณ จันทร์โรนันทน์. 2542. **ศิลปวิจัยกษณ์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย-
 รามคำแหง.
- พระเทพวิมลโมลี (บุญมา คุณสมปโน). 2522. **คนมีมารยาท อนุสรณ์งานพระราชทาน-
 เพลิงศพ พ.ต.ต. หลวงศรีสามารภ (บ.ม.) (สอน เทวาคูดี)**. พระนคร : ม.ป.ท.
- พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต). 2535. **การพัฒนาจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ-
 พุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก. 2538. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร :
 มหจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- Bernard, B., 1993, November. "Fostering Resiliency in Kids" **Educational
 Leadership**. 51 (3), 44-48.
- Gilligan. 1982. **In a Different Voice : Psychological Theory and Women's
 Development**. Cambridge, MA ; Harvard University Press.
- Harmin , M. 1990 **How to Plan a Program for Moral Education**. VA ; Association
 for Supervision and Curriculum Development.
- Harmin, M., Kirschenbaum, H., & Simon, S.B. 1973. **Clarifying Values Through
 Subject Matter**. Minneapolis : Winston Press.
- Johnson, D. W., and Johnson, R. 1987, **Learning Together and Alone : Cooperation,
 Competition : Theory and Research**. MN : Interaction Book.

- Kirschenbaum, Howard. 1995. **100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Setting**. Singapore : Allyn and Bacon.
- Kohlberg, Lawrence. 1980. **The Cognitive Development Approach to Moral Education**. in Erickson, Cois V. and Whitey, John M. **Developmental Couseling and Teaching California** : Cole Publishing Company, Inc.
- Simon, S.B. 1973. **IALAC : I am Loveble and Capable**. Uiles, IL : Argus Communications Hadley, MA: Value Press.
-